

POVINNOSŤ URČIŤ POPLATNÍKA SÚDNEHO POPLATKU ZÁKONOM

Pokiaľ zákonodarca pri ustanovení dane alebo poplatku zákonom neurčil ich poplatníka, založil tým medzeru v zákone, ktorej odstránenie nemožno dosiahnuť rozhodovacou praxou súdov alebo správnych orgánov.

(Nález Ústavného súdu Slovenskej republiky sp. zn. PL. ÚS 109/2011 z 11. júla 2012)

Ústavný súd Slovenskej republiky na neverejnom zasadnutí 11. júla 2012 v pléne zloženom z predsedníčky Ivetty Macejkovej a zo sudcov Jána Auxta, Petra Brňáka, Ľubomíra Dobríka, Ľudmily Gajdošíkovej, Juraja Horvátha, Sergeja Kohuta, Milana Ľalíka, Jána Lubyho, Marianny Mochnáčovej, Lajosa Mészárosa a Rudolfa Tkáčika o návrhu Krajského súdu v Prešove, zastúpeného predsedníčkou senátu JUDr. E. Š., na vyslovenie nesúladu položky 13 písm. b) v časti I prílohy Poplatky vyberané v občianskom súdnom konaní (Sadzobníka súdnych poplatkov) zákona Slovenskej národnej rady č. 71/1992 Zb. o súdnych poplatkoch a poplatku za výpis z registra trestov v znení neskorších predpisov s čl. 1 ods. 1, čl. 13 ods. 4, čl. 46 ods. 1 a čl. 47 ods. 3 Ústavy Slovenskej republiky a čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd takto

r o z h o d o l :

1. Položka 13 písm. b) v časti I prílohy Poplatky vyberané v občianskom súdnom konaní (Sadzobníka súdnych poplatkov) zákona Slovenskej národnej rady č. 71/1992 Zb. o súdnych poplatkoch a poplatku za výpis z registra trestov v znení neskorších predpisov n i e j e v súlade s čl. 1 ods. 1, čl. 13 ods. 4 a čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.

2. Vo zvyšnej časti návrhu n e v y h o v u j e .

O d ô v o d n e n i e :

I.

Zhrnutie návrhu na začatie konania

Ústavnému súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) bol 22. novembra 2010 doručený návrh Krajského súdu v Prešove (ďalej len „navrhovateľ“ alebo „krajský súd“) na vyslovenie nesúladu položky 13 písm. b) tvoriacej časť I prílohy Poplatky vyberané v občianskom súdnom konaní [Sadzobníka súdnych poplatkov (ďalej aj „sadzobník“ alebo aj „napadnutá položka“, alebo aj „napadnuté ustanovenie“)] zákona Slovenskej národnej rady č. 71/1992 Zb. o súdnych poplatkoch a poplatku za výpis z registra trestov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o súdnych poplatkoch“) s čl. 1 ods. 1, čl. 13 ods. 4, čl. 46 ods. 1 a čl. 47 ods. 3 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“).

V konaní vedenom pod sp. zn. 3 CoE 60/2010 rozhoduje navrhovateľ o odvolaní povinného proti uzneseniu Okresného súdu Prešov (ďalej len „okresný súd“) č. k. 6 Er 256/2008-154 z 25. januára 2010, ktorým mu bolo na základe napadnutej položky uložené zaplatiť poplatok za konanie o námietkach proti exekúcii v sume 16 596,50 €. Z návrhu

vyplýva, že okresný súd nemá pochybnosti o tom, že uvedený poplatok bol ustanovený v súlade s položkou 13 písm. b) sadzobníka, a preto by mal uznesenie súdu prvého stupňa potvrdiť. Keďže však dospel k záveru, že napadnutá položka nie je v súlade s niektorými ustanoveniami ústavy a dohovoru, podal predmetný návrh a uviedol k nemu ďalej uvedené dôvody.

I.A

Neurčitosť napadnutej položky v dôsledku nevymedzenia poplatníka súdneho poplatku

Navrhovateľ sa domnieva, že z platnej právnej úpravy zákona o súdnych poplatkoch nie je zrejmé, kto je poplatníkom poplatku za konanie súdu o námietkach proti exekúcii podľa položky 13 písm. b) sadzobníka. Zákon o súdnych poplatkoch ustanovuje vo svojom § 2 ods. 1, kto je poplatníkom súdneho poplatku. Vzhľadom na to, že písm. b) až písm. e) tohto ustanovenia sa exekúcie zjavne netýkajú a písm. f) označuje poplatníka len v prípade konania o udelenie poverenia súdnemu exekútorovi, prichádza v prípade napadnutej položky do úvahy len písm. a) predmetného ustanovenia, ktoré za poplatníka označuje navrhovateľa. Toto ustanovenie však dopadá len na prípady, v ktorých ide o „poplatok z návrhu“, kým napadnutá položka ustanovuje „poplatok za konanie“ (porov. § 1 ods. 1 zákona o súdnych poplatkoch). Podľa § 5 ods. 1 písm. h) zákona o súdnych poplatkoch vzniká poplatková povinnosť vo všetkých prípadoch neuvedených v písm. a) až písm. g) právoplatným uznesením súdu, ktorým sa povinnosť zaplatiť súdny poplatok uložila, čo v spojení s § 1 ods. 1 a § 12 tohto zákona znamená, že sa o tejto povinnosti musí rozhodnúť vždy, keď tu existuje spôsobilý poplatkový úkon a rozhodlo sa vo veci samej. Tak je to aj v prípade predmetného súdneho poplatku podľa napadnutej položky, ktorého zaplatenie musí súd uložiť v súvislosti s rozhodnutím o námietkach proti exekúcii. Vzhľadom na absenciu vymedzenia osoby poplatníka v § 2 ods. 1 zákona o súdnych poplatkoch však nie je zrejmé, komu má byť táto povinnosť uložená.

Možnosť, aby súd vydal uznesenie o súdnom poplatku, v ktorom neuvedie žiadneho poplatníka, označuje navrhovateľ za absurdnú. Riešenie by preto mohol predstavovať výklad zachovávajúci zmysel súdneho poplatku, ktorým je zaťažiť toho, kto poplatkový úkon vyvoláva alebo z neho má prospech, aspoň čiastočnou úhradou nákladov, ktoré v tejto súvislosti vznikli. Zákon však neurčuje, kto je poplatníkom tohto poplatku, ani spôsob, na základe ktorého by ho súd mohol určiť. Na základe § 2 ods. 1 písm. a) zákona o súdnych poplatkoch per analogiam by síce bolo možné dospieť k záveru, že poplatníkom je podávateľ námietok, teda povinný, čo napokon zodpovedá i bežnej súdnej praxi, tento záver je však pre bežného adresáta napadnutého ustanovenia v spojení s § 1 ods. 1 tohto zákona absolútne nepredvídateľný. Z hľadiska prípadného ďalšieho prieskumu inštančne vyšších súdov ho navyše možno označiť za arbitrárny, pretože rovnakými postupmi by bolo možné dospieť i k iným záverom. Napr. analogickým výkladom § 2 ods. 2 a 4 zákona o súdnych poplatkoch by bolo možné za poplatníka predmetného poplatku určiť toho účastníka, ktorý bol v konaní o námietkach proti exekúcii neúspešný. Napadnutú položku tak možno vyložiť diametrálne odlišným spôsobom. Z toho plynúca neistota pre účastníkov konania je pritom natolko zásadná, že ju nemožno prekonať výkladom uvedených predpisov. Napadnuté ustanovenie je preto podľa navrhovateľa v rozpore so zásadou právneho štátu vyjadrenou v čl. 1 ods. 1 ústavy, ktorá vyžaduje presnosť a jednoznačnosť právnych noriem (porov. PL. ÚS 15/98, tiež nález Ústavného súdu Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky sp. zn. Pl. ÚS 5/92) a predvídateľnosť ich obsahu.

Rovnaké závery možno vziať i na súdny poplatok podľa položky 9a sadzobníka, ktorá sa však prerokúvanej veci netýka.

I.B

Neprimerané obmedzenie práva povinného na prístup k súdu

Navrhovateľ vo svojej ďalšej argumentácii namieta nesúlad napadnutého ustanovenia so základným právom na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 v spojení s čl. 13 ods. 4 ústavy a právom na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru. Za jeden z cieľov obmedzenia tohto práva považuje riešenie konfliktu dvoch základných práv, prípadne konfliktu medzi navzájom protistojacimi základnými právami viacerých osôb. Za typický príklad pritom označuje i základné právo na súdnu ochranu v klasickom sporovom konaní, ktoré svedčí obom proti sebe stojacim stranám. Keďže jeho obsahom je i právo na to, aby súd rozhodol podľa platnej a účinnej normy, je prirodzené, že reálnym výsledkom činnosti súdu je zo subjektívneho hľadiska priznanie práva jednému a odmietnutie priznania práva druhému účastníkovi. Tento protichodný záujem oboch strán a praktické ťažkosti s tým spojené, najmä záťaž pre súdnu sústavu, odôvodňujú vytváranie určitých prekážok pri výkone tohto práva, aby jeho zabezpečenie štátom bolo možné v rozumných medziach a tiež v primeraných lehotách. Jednou z nich sú súdne poplatky, ktoré v zásade možno považovať za akceptovateľnú prekážku prístupu k súdu i z hľadiska čl. 6 ods. 1 dohovoru [porov. rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej aj „ESLP“) z 13. júla 1995 vo veci sťažnosti č. 18139/91 – Tolstoy-Miloslavsky proti Spojenému kráľovstvu], hoci ich konkrétna výška a fáza konania, v ktorej sa majú zaplatiť, môžu predstavovať jeho porušenie.

V prípade exekúcie platí, že z hľadiska zásahov do ústavou chránených základných práv ide o najexponovanejšiu časť civilného procesu, keďže akékoľvek pochybenie sa podľa okolností môže prejaviť v neoprávnenom zásahu do základného práva na súkromie v zmysle čl. 16 ods. 1 ústavy či na ochranu majetku v zmysle čl. 20 ústavy. Obmedzenie práva na súdnu ochranu na strane povinného preto zo strany zákonodarcu vyžaduje citlivý prístup, čo platí obzvlášť v situácii, keď o tom, či sa exekúcia začne, rozhoduje súd v zmysle zásady prísnej formálnej legality exekučného konania len na základe tvrdení a dôkazov oprávneného, t. j. navrhovateľa exekúcie. Námietky povinného podľa § 50 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 233/1995 Z. z. o súdnych exekútoroch a exekučnej činnosti (Exekučný poriadok) a o zmene a doplnení ďalších zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „Exekučný poriadok“) predstavujú prvý úkon exekučného konania, ktorým sa povinný môže proti exekúcii brániť, pričom nemožno vylúčiť, že v okamžiku, kedy ich povinný bude môcť podať, už voči nemu budú vykonávané zabezpečovacie úkony. Aj z tohto dôvodu navrhovateľ tvrdí, že zaťaženie námietok proti exekúcii súdnym poplatkom je závažným zásahom do základného práva na súdnu ochranu (na prístup k súdu) podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru, ktorý je podľa jeho názoru, ako uvádza vo svojej ďalšej argumentácii, neprimeraný z hľadiska testu primeranosti.

Navrhovateľ nepovažuje za zrejmy ani účel predmetného súdneho poplatku. Predovšetkým mu nie je známy žiaden dôvod, na základe ktorého by konanie o námietskach malo byť natoľko odlišné od konania o udelenie poverenia exekútorovi, aby bolo zaťažené súdnym poplatkom vo výške 6 % zo sumy vymáhaného nároku. Konanie o zastavenie exekúcie podľa § 57 Exekučného poriadku, ktoré môže slúžiť rovnakému účelu, pritom nie je spoplatnené vôbec, hoci jediný podstatný rozdiel medzi nimi je, že nemá odkladné účinky. Z

uvedených dôvodov sa navrhovateľovi javí, že cieľom súdneho poplatku nie je vytváranie rozumnej rovnováhy medzi uplatňovaním základných práv jedného alebo druhého účastníka exekučného konania, ale odrádzanie povinného od podania námietok, a tým zabezpečenie „efektívnosti“ exekúcie. Efektívnosť a legalita výkonu štátnej moci však v právnom štáte podľa navrhovateľa vždy boli vo vzájomnom rozpore. Legalita bráni efektívnosti, pretože umožňuje každému z účastníkov brániť sa proti rozhodnutiu vo svoj prospech, a tým oddaľovať nastúpenie jeho účinkov, ktoré by však v prípade jeho nesprávnosti mohli znamenať nezákonný zásah do jeho práv. Uprednostnenie efektívnosti, t. j. rýchly a dôsledný postup naopak vytvára stav, ktorého náprava môže byť v skutočnosti nemožná alebo ťažká. V nadväznosti na to nemožno podľa názoru navrhovateľa v právnom štáte priznať jednému ústavne chránenému záujmu, konkrétne záujmu na efektívnom vymožení nároku, absolútnu prednosť pred iným ústavne chráneným záujmom, ktorým je právna ochrana povinného pred nezákonnou exekúciou. Zákonodarca musí nájsť medzi týmito požiadavkami rovnováhu.

Konštrukcia súdneho poplatku za konanie o námietkach proti exekúcii vychádza z pohľadu navrhovateľa mlčky z predpokladu, že väčšina dlžníkov bezdôvodne platiť nechce, i keď má z čoho. Pre tento predpoklad neexistujú žiadne relevantné podporujúce zistenia, ktoré by bolo možné nájsť v dostupných parlamentných materiáloch k Exekučnému poriadku či jeho neskorším novelizáciám. I keby ho teoreticky bolo možné uznať za pravdivý v dobe prijatia Exekučného poriadku v roku 1995, keď dochádzalo k výraznejšiemu rozvoju súkromného podnikania, na ktorý nebolo pripravené ani ekonomické a právne prostredie, ani štátne orgány, po viac než 15 rokoch „efektívnej“ činnosti exekútorov nie je takýto predpoklad namieste. Navrhovateľ považuje odradenie povinného od podania námietok za cieľ sám osebe bez väzby na iný sledovaný cieľ a účel, v dôsledku čoho je podľa neho ustanovenie predmetného poplatku neprimeraným a samoučelným obmedzením prístupu povinného k súdu.

I.C

Porušenie princípu rovnosti zbraní

Podľa názoru navrhovateľa možno medzi oblasti súdneho konania, v ktorých musí byť zabezpečená rovnosť účastníkov (rovnosť zbraní) v zmysle čl. 47 ods. 3 ústavy a čl. 6 ods. 1 dohovoru, zaradiť i oblasť súdnych poplatkov. V zásade by tak mali byť s typovo podobnými procesnými úkonmi účastníkov určitého súdneho konania spojené rovnaké povinnosti i pokiaľ ide o poplatkové otázky, pričom ich prípadný rozdiel by mal byť rozumne a ústavne konformne odôvodniteľný (čl. 12 ods. 2 ústavy per analogiam).

V exekučnom konaní sú účastníkmi oprávnený a povinný. Podľa § 2 ods. 1 písm. f) zákona o súdnych poplatkoch je oprávnený poplatníkom súdneho poplatku za udelenie poverenia súdnemu exekútorovi, ktorý podľa položky 13 písm. a) sadzobníka predstavuje sumu 16,50 €. Naproti tomu je povinný – hoci, ako už bolo vyložené, je zákon v tomto smere absolútne neurčitý – zaťažovaný poplatkom za konanie o námietkach podľa písm. b) rovnakej položky, ktorého výška je 6 % vymáhaného nároku, najmenej 66 €, najviac 16 596,50 €. Z uvedeného vyplýva, že kým oprávnený je zaťažený v exekúcii len 16,50 € poplatkom, povinný je zaťažený poplatkom, ktorého spodná hranica je štyrikrát a horná hranica 1000-krát vyššia ako poplatok oprávneného. Takýto hrubý a nápadný nepomer medzi poplatkami za obsahovo podobný procesný úkon (návrh na vykonanie exekúcie – námietky ako obrana proti exekúcii) podľa názoru krajského súdu prima facie odporuje princípu rovnosti účastníkov podľa čl. 47 ods. 3 ústavy.

Táto situácia je navyše raritná v celom našom procesnom práve, pretože zákon o súdnych poplatkoch je v zásade postavený na myšlienke, že poplatok znáša ten, kto činnosť súdu žiada alebo kto z nej má prospech. Je nesporné, že z exekúcie vykonávanej síce exekútorom, ale na základe poverenia súdu má prospech oprávnený, ktorý navyše aj činnosť súdu v exekúcii ako prvý požaduje. Námietky povinného len reagujú na procesný úkon oprávneného. V občianskom súdnom konaní je poplatková povinnosť zásadne postavená na rovnakom všeobecnom princípe, keď poplatníkom je zásadne žalobca (navrhovateľ) podľa § 2 ods. 1 písm. a) zákona o súdnych poplatkoch. Žalovaný (odporca) je v zásade poplatníkom len v prípade podania odporu proti platobnému rozkazu [resp. námietok proti zmenkovému (šekovému) platobnému rozkazu], ktorý je kvalifikovanou obranou, čo je právna úprava, o ústavnosti ktorej má navrhovateľ tiež pochybnosti, a potom v prípade neúspechu v konaní, prípadne vtedy, ak je žalobca (navrhovateľ) od poplatkov oslobodený. V prípade, že je poplatok v niektorých osobitných položkách ustanovený za konanie, sú poplatníkmi spravidla všetci účastníci v určitých pomeroch (napr. pri vypořádání bezpodielového spoluvlastníctva manželov). Uvedená zásadná nerovnosť umocnená i výškou poplatku za konanie o námietkach nebola zákonodarcom vysvetlená a nenachádza podľa názoru navrhovateľa žiadne ústavné prijateľné odôvodnenie. Z týchto dôvodov je napadnutá položka podľa krajského súdu v rozpore s čl. 47 ods. 3 ústavy i s čl. 6 ods. 1 dohovoru.

II. Priebeh konania

Ústavný súd návrh predbežne prerokoval na neverejnom zasadnutí pléna 2. novembra 2011 a uznesením č. k. PL. ÚS 109/2011-8 ho prijal na ďalšie konanie.

Ešte predtým, než ústavný súd prikočil k jeho meritórnemu prerokovaniu, si podľa § 39 ods. 1 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) vyžiadal stanovisko Národnej rady Slovenskej republiky (ďalej aj „národná rada“) a vlády Slovenskej republiky (ďalej aj „vláda“).

Keďže ústavný súd dospel k záveru, že od ústneho pojednávania nemožno očakávať ďalšie objasnenie veci, rozhodol podľa § 30 ods. 2 zákona o ústavnom súde so súhlasom účastníkov a vedľajšieho účastníka, že od neho upustí.

III. Stanovisko Národnej rady Slovenskej republiky

Národná rada Slovenskej republiky, ktorá sa k návrhu vyjadrila prostredníctvom jej predsedu listom z 13. decembra 2011, sa nestotožnila s námietkou neurčitosti napadnutého ustanovenia. Zastáva totiž názor, že napriek absencii výslovného vyjadrenia adresáta predmetnej poplatkovej povinnosti možno túto osobu dostatočne presne a nearbitrárne vyvodit' z účelu zákona a celkového kontextu právnej úpravy, ako to napokon od 1. januára 2001, keď nadobudol účinnosť „zákon doplňujúci napadnutú položku do prílohy Exekučného poriadku“, robia ústavné konformne okresné sudy. S absenciou výslovnej formulácie adresáta právnej normy, ktorá nevyvoláva rozumné pochybnosti o tom, kto ním je, sa napokon možno v právnom poriadku bežne stretnúť. Ako príklad národná rada uvádza § 5 ods. 3 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 145/1995 Z. z. o správnych poplatkoch v znení

neskorších predpisov, podľa ktorého sa „poplatok vypočíta...“, § 5 ods. 1 zákona č. 522/2008 Z. z. o vyznamenaniach Slovenskej republiky v znení zákona č. 115/2011 Z. z., podľa ktorého „Rad Ľudovíta Štúra sa udeľuje občanom Slovenskej republiky...“ a pod. V týchto prípadoch pritom možno prostredníctvom posúdenia príslušného ustanovenia v kontexte s ostatnými ustanoveniami uvedených právnych predpisov dostatočne spoľahlivo ustáliť, kto je nositeľom práv alebo povinností. K tomu napokon došlo i v tomto prípade, keď okresné sudy podľa ustáleného postupu považujú za adresáta poplatkovej povinnosti povinného, ktorý uplatňuje námietku proti exekúcii vykonávanej podľa Exekučného poriadku.

Pokiaľ ide o otázku primeranosti zásahu do právnej integrity povinného, národná rada upozorňuje, že účelom exekučného konania a jeho cieľom je uspokojiť pohľadávku oprávneného, ktorá mu bola priznaná vykonateľným rozhodnutím súdu alebo iného orgánu, prípadne vyplýva z notárskej exekučnej zápisnice alebo iných zákonom ustanovených vykonateľných dohôd. Oprávnený je zaťažený povinnosťou urobiť prísne formalizovaný a kvalifikovaný právny úkon, a to podať riadny a úplný návrh na vykonanie exekúcie. Jednou z jeho obligatórnych náležitostí je pritom tvrdenie, že povinný dobrovoľne nespĺnil povinnosť uloženú vykonateľným rozhodnutím, ktoré treba doplniť rovnopisom rozhodnutia (či iným zákonom uznaným exekučným titulom) opatreným potvrdením o jeho vykonateľnosti. Podľa stanoviska národnej rady ak žalobca úspešne unesie dôkazné bremeno a bremeno tvrdenia o existencii svojho právneho nároku, ktoré naproti tomu nie je povinný niesť žalovaný, je len pochopiteľné, že námietky, ktoré majú suspenzívny účinok, a teda môžu oddialiť realizáciu právoplatne priznaného a v lehote určenej orgánom verejnej moci nespĺneného právneho nároku žalobcu, sú zaťažené príslušnou výškou poplatkovej povinnosti. Exekučný poriadok vychádza z predpokladu dobrovoľného nespĺnenia vymáhanej povinnosti na plnenie, ktoré sa preto nedokazuje. Exekútor nie je povinný ani oprávnený ho skúmať pri upovedomení o začatí exekúcie, prípadne ani pri vydávaní exekučného príkazu. Ak totiž došlo k dobrovoľnému splneniu, je to zákonný dôvod na úspešné uplatnenie námietok podľa § 50 Exekučného poriadku vedúcich k zastaveniu exekúcie.

Národná rada poukázala aj na to, že je potrebné dôsledne odlišovať exekučné konanie od konania, ktoré tomuto konaniu predchádza. V priebehu občianskeho súdneho konania, ktorého výsledkom sú individuálne právne akty, má každá strana sporu možnosť uplatniť na súde všetky dôkazy, ktoré sú jej dostupné, aby vyvrátila tvrdenia protistrany. Na základe vykonaného dokazovania následne prvostupňový súd rozhodne, ktorej zo strán prizná procesný úspech. Každá zo strán sporu má možnosť využiť riadne a poprípadne aj mimoriadne opravné prostriedky, ak sa domnieva, že jej práva boli v konaní pred súdom nižšieho stupňa porušené. Výsledkom tohto celého procesu zahŕňajúceho dokazovanie v podobe výsluchu svedkov a listinných dôkazov, prípadne iných dôkazov, ako aj využitia riadnych a mimoriadnych opravných prostriedkov, je právoplatné rozhodnutie súdu priznávajúce nárok žalobcovi (navrhovateľovi), ak je tento úspešný pri preukázaní jeho existencie. Žalovaný má teda dostatok procesných možností a prostriedkov na preukázanie, že žalobca nárok voči žalovanému nemá, poprípadne „že ho má v nižšej miere“. V právoplatnom rozhodnutí súd spravidla ustanoví paričnú lehotu, do uplynutia ktorej je neúspešný žalovaný povinný uspokojiť právny nárok procesne úspešného žalobcu. Ak sa tak nestane a žalovaný je v omeškani s plnením povinnosti, ktorá mu bola uložená právoplatným a vykonateľným rozhodnutím, má oprávnený právo obrátiť sa na súdneho exekútora.

V prípade exekučného konania ide podľa národnej rady o odlišnú situáciu, pretože na rozdiel od súdneho konania, u ktorého nie je existencia žalobcovho nároku istá, je pri začiatku

exekučného konania evidentné z právoplatného a vykonateľného rozhodnutia súdu (resp. iného exekučného titulu), že právny nárok oprávneného existuje. Napokon žalovaný (procesne neúspešný) má možnosť plniť dobrovoľne v paričnej lehote, pričom ak tak neurobí, dostáva sa do omeškania, čím vzniká nielen škoda oprávnenému, ale zároveň zo strany povinného dochádza aj k nerešpektovaniu právoplatného rozhodnutia súdu ako orgánu verejnej moci. Až potom, ako povinný túto povinnosť nesplní v predmetnej lehote, nastupuje možnosť žalobcu domôcť sa svojho práva prostredníctvom súdneho exekútora a núteného výkonu právoplatného súdneho rozhodnutia, ktoré je exekučným titulom.

Exekučný poriadok umožňuje povinnému uplatniť námietky v konaní o nútenom výkone rozhodnutia, ktoré majú suspenzívny účinok, čo má vplyv na vymožitelnosť práva priznaného právoplatným rozhodnutím súdu a dobrovoľne nesplneného povinným. Uvedené námietky tak majú svoje opodstatnenie, ak napríklad povinný splní svoj peňažný záväzok, na ktorý ho súd právoplatne zaviazal, po uplynutí paričnej lehoty, pričom medzi jej uplynutím a oneskoreným plnením povinného sa oprávnený obráti na exekútora. V takom prípade je namieste, aby povinný uplatnil námietku s tým, že už svoj záväzok splnil. Keďže ho však nesplnil včas, je táto námietka spoplatnená príslušným poplatkom. Ak by povinný plnil riadne a včas, vyhol by sa potrebe platiť poplatok z uplatnenia námietky. Z tohto pohľadu má poplatok stimulovať a motivovať povinného k riadnemu plneniu povinností uložených mu právoplatným rozhodnutím súdu a možno o ňom uvažovať ako o forme určitej sankcie, ktorá však podľa presvedčenia národnej rady nastupuje subsidiárne ako právny následok nesplnenia už uvedenej právnej povinnosti plniť riadne a včas priznaný právny nárok oprávneného.

Výška poplatku je zásadne vymedzená sadzbou 6 % z vymáhaného nároku, a to s ustanovením dolnej hranice 66 € a hornej hranice 16 596,50 €. Navrhovateľ namieta hornú hranicu poplatku, k čomu národná rada poznamenáva, že ide o limitáciu poplatkovej povinnosti, a to práve preto, že ustanovenie hornej a dolnej hranice je vlastne výnimkou z pravidla, podľa ktorého sa ustanovuje výška poplatku 6 % z vymáhaného nároku. Ak by bol vymáhaný nárok, čo nie je v obchodnoprávných veciach vylúčené, v hodnote napríklad 1 milióna alebo až 10 miliónov eur, pričom mnohé právne predpisy umožňujú uložiť aj vyššiu pokutu, alebo ak by sa na takejto sume dohodli zmluvné strany v rámci zmluvného plnenia, tak potom z 1 milióna eur je 6 % poplatok 60 000 € a pri vymáhanom nároku 10 miliónov eur by bol až 600 000 €. Zákon v tomto prípade intervenuje a limituje poplatok hornou hranicou 16 596,50 €, čo je v prvom prípade len 1,65965 % z vymáhaného nároku, v druhom z neho predstavuje horná hranica poplatku len 0,165965 %.

Tým, samozrejme, vzniká otázka, či toto obmedzenie nie je protiústavné pre neprimeranú ochranu tých, ktorí sú povinní platiť vo väčšom rozsahu, ako tých, ktorí sú povinní platiť v menšom rozsahu. Mohlo by sa namietať, že v skutočnosti nie je napadnuté ustanovenie protiústavné z dôvodu neprimeranosti výšky poplatku, ktorá má odradiť povinného od uplatnenia námietok, ale z presne opačného dôvodu, keďže „veľkí dlžníci“ v skutočnosti platia menej ako tí „malí“. K tomu treba vziať do úvahy i ustanovenie dolnej hranice, hoci jej ústavnosť navrhovateľ nenamieta. Povinnosť povinného zaplatiť poplatok 66 € vzniká i vtedy, ak je hodnota vymáhaného nároku triviálna, napríklad 100 €. V takom prípade by bola osoba povinného pri neexistencii dolnej hranice povinná zaplatiť len poplatok 6 €, pričom v dôsledku dolnej hranice musí zaplatiť poplatok 66 €, čo je 66 % z vymáhaného nároku. Dolnú hranicu pritom navrhovateľ vôbec nespochybňuje.

Poplatok za uplatnenie námietok pri výkone exekúcie nemá podľa národnej rady odradiť povinného od ich uplatnenia, má ho ale motivovať, aby plnil v paričnej lehote uvedenej

v právoplatnom rozhodnutí súdu. Exekúcia totiž prichádza do úvahy v zásade vtedy, ak k takémuto dobrovoľnému podvoleniu sa právoplatnému rozhodnutiu súdu nedochádza zo strany povinného. Toto ustanovenie tak má slúžiť na zabezpečenie možnosti oprávneného domôcť sa svojho práva. Národná rada sa domnieva, že ustanovenie hornej hranice nie je protiústavné a je v medziach jej zákonodarnej právomoci.

Vo vzťahu ku vzájomnému pomeru poplatku zo žiadosti o udelenie poverenia súdnemu exekútorovi podľa položky 13 písm. a) sadzobníka v sume 16,50 € a hornej hranice poplatku za konanie súdu o námietkach proti exekúcii v sume 16 596,50 € považuje národná rada za potrebné opätovne uviesť, že je podstatný rozdiel medzi oboma poplatkovými povinnosťami. Prvý zo zmienených poplatkov je poplatok z úkonu, ktorým sa oprávnený domáha núteného výkonu svojho práva, ktoré mu bolo právoplatným vykonateľným rozsudkom priznané, ale ktoré nebolo zo strany povinného ani v parížnej lehote riadne a včas uspokojené. Hodnota tohto poplatku sa odvíja od požiadavky, aby sa oprávnený na exekútora neobracal predčasne a unáhle v čase, keď sa ešte povinný nedostal do omeškania. Povinný má, naopak, povinnosť zaplatiť poplatok najviac do výšky 16 596,50 € práve z dôvodu, aby uplatnil námietky, len ak sú dané dostatočné dôvody demonštratívne vymenované v exekučnom poriadku a nielen preto, že môže mať prospech z ich suspenzívneho účinku na priebeh exekučného konania. Ide o zákonodarcom danú možnosť korigovať priebeh exekúcie so zmenami, ktoré by zásadne ovplyvnili začatie exekučného konania. Táto skutočnosť však stále nemení nič na tom, že oprávnený sa prostredníctvom exekučného konania domáha uspokojenia svojho právoplatným rozsudkom priznaného právneho nároku, ktorý nebol riadne a včas uspokojený povinným, aj keď tento bol na takéto plnenie zaviazaný perfektným mocenským aktom orgánu verejnej moci. Predmetný poplatok tak poskytuje zvýšenú ochranu uplatneniu takto priznaného práva. Nejde pritom o jediný jej prostriedok, k čomu postačuje poukázať napr. na (až) desaťročnú premlčaciu lehotu podľa § 110 Občianskeho zákonníka v prípadoch, keď sa právo priznalo právoplatným rozhodnutím súdu alebo iného orgánu.

Národná rada na základe týchto všetkých dôvodov navrhuje nevyhovieť návrhu na vyslovenie nesúladu napadnutej položky s ústavou.

IV.

Stanovisko vlády Slovenskej republiky

Vláda Slovenskej republiky sa v zmysle § 37 ods. 2 zákona o ústavnom súde vyjadrila k návrhu prostredníctvom Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky (ďalej len „ministerstvo“), a to listom ministerky spravodlivosti z 13. decembra 2011.

K namietanému nesúladu s čl. 1 ods. 1 ústavy vláda uviedla, že v prípade napadnutej položky možno pri určení osoby poplatníka vychádzať z § 2 ods. 1 písm. a) zákona o súdnych poplatkoch, podľa ktorého je poplatníkom navrhovateľ poplatkového úkonu. Hoci v predmetnom ustanovení je upravený poplatok z návrhu, a nie z konania, je potrebné prihliadnuť tiež na účel a zmysel tohto súdneho poplatku. Nie je namieste prísne formálne stotožňovať návrh na uskutočnenie poplatkového úkonu s návrhom na začatie konania podľa procesných predpisov upravujúcich občianske súdne konanie. Je potrebné sledovať zmysel tohto ustanovenia a pri jeho výklade použiť teleologický výklad, a nie výklad prísne gramatický, o čo sa snaží navrhovateľ. Tomuto názoru zodpovedá aj súdna prax, ktorá ustálila, že poplatníkom v tomto prípade je navrhovateľ poplatkového úkonu, t. j. povinný, ktorý

vzniesol námietky proti exekúcii, preto sa nemožno stotožniť s mienkou navrhovateľa, že ide o takú závažnú nepresnosť právnej úpravy, ktorá spôsobuje jej nesúlad s čl. 1 ods. 1 ústavy.

Napriek uvedenému je potrebné poznamenať, že ministerstvo malo v súvislosti s pripravovanou novelou Exekučného poriadku v úmysle riešiť aj nejednoznačnosť tejto normy. Úmyslom predkladateľa bolo zapracovať do návrhu zákona samostatný novelizačný článok, ktorým by sa menil a dopĺňal zákon o súdnych poplatkoch, a v jednom z novelizačných bodov pripraviť nové znenie jeho § 2 ods. 1 písm. f), ktoré by za poplatníkov v exekučnom konaní označilo oboch účastníkov tohto konania. V dôsledku skrátenia volebného obdobia národnej rady však nebolo možné včas ukončiť legislatívny proces.

Vláda nesúhlasí ani s námietkou neprimeranosti predmetného poplatku. Účel súdnych poplatkov je široký a z fiškálneho hľadiska sú súdne poplatky významným príjmom štátneho rozpočtu, ktorého zmyslom je aspoň čiastočná úhrada nákladov spojených so súdnym konaním zo strany účastníkov konania. Súdne poplatky majú okrem iného zabrániť neodôvodneným a zbytočným súdnym sporom prenesením zodpovednosti na navrhovateľa úkonu alebo konania v zmysle znášania rizika, že mu v prípade neúspechu súdny poplatok nebude vrátený s úmyslom motivovať navrhovateľa k uváženiu, či bude zaťažovať súdny systém podávaním nedôvodných a neúčelných návrhov.

Obmedzenie práva obrátiť sa na súd formou súdnych poplatkov je podľa názoru vlády prípustné a akceptovateľné, pričom toto obmedzenie nemôže spôsobovať marenie zmyslu a účelu práva garantovaného v čl. 6 ods. 1 dohovoru, podľa ktorého má každý právo na to, aby jeho záležitosť bola spravodlivo, verejne a v primeranej lehote prejednaná nezávislým a nestranným súdom zriadeným zákonom, ktorý rozhodne o jeho občianskych právach alebo záväzkoch alebo o oprávnenosti akéhokoľvek trestného obvinenia proti nemu. Aby inštitút súdnych poplatkov neprimerane nezasahoval do práva na súdnu ochranu, vymedzuje zákon o súdnych poplatkoch v § 4 prípady zákonného vecného a osobného oslobodenia od poplatkov a Občiansky súdny poriadok v § 138 upravuje možnosť individuálneho oslobodenia od poplatkov.

Nemožno súhlasiť ani s tvrdením navrhovateľa, že jediným cieľom predmetného súdneho poplatku je odradiť povinného od podania námietok. Procesná obrana v exekučnom konaní, resp. konaní o výkon rozhodnutia, sa vyvinula z tzv. incidenčného sporu, t. j. sporu o zrušenie (zastavenie) exekúcie. Išlo o spor týkajúci sa ďalšej existencie práva, ktoré bolo vo vyhľadávacom konaní priznané rozhodnutím súdu. V takomto spore bolo úlohou odporcu (povinného) preukázať okolnosti, z ktorých podľa jeho tvrdenia vyplýval dôvod zániku práva priznaného exekučným titulom, teda odporca znášal dôkazné bremeno. Neskôr zákonodarca zjednodušil obranu povinného do tej miery, že povinný sa nemusel brániť proti exekúcii samostatnou žalobou, ale námietkami podanými priamo v exekučnom konaní.

Za opodstatnený napokon vláda nepovažuje ani namietaný nesúlad napadnutej položky s čl. 47 ods. 3 ústavy a čl. 6 ods. 1 dohovoru, ktorý zakotvuje zásadu rovnosti i v súdnom konaní. Výška súdneho poplatku za námietky proti exekúcii sa odvíja od výšky súdneho poplatku za začatie konania, ak nie je poplatková povinnosť uložená podľa osobitnej sadzby, o čom svedčí aj tá skutočnosť, že zmeny v sadzbách týchto poplatkov boli uskutočnené simultánne [sadzba oboch súdnych poplatkov z 5 % na 6 % bola zvýšená zákonom č. 621/2005 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon Slovenskej národnej rady č. 71/1992 Zb. o súdnych poplatkoch a poplatku za výpis z registra trestov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon č. 621/2005 Z. z.“)]. Súdny poplatok za konanie súdu o námietkach proti exekúcii vychádza z určenia súdneho poplatku za návrh na začatie konania a argumentácia o tom, že vytvára

nerovnováhu medzi právami a povinnosťami oprávneného a povinného, sa nemôže presadiť ako adekvátne.

V. Vlastný prieskum

Podľa čl. 125 ods. 1 písm. a) ústavy rozhoduje ústavný súd o súlade zákonov s ústavou, s ústavnými zákonmi a s medzinárodnými zmluvami, s ktorými vyslovila súhlas národná rada a ktoré boli ratifikované a vyhlásené spôsobom ustanoveným zákonom.

V súlade s týmto ustanovením pristúpil ústavný súd potom, ako sa oboznámil s argumentáciou navrhovateľa a vyjadreniami účastníkov konania, k meritórnemu posúdeniu návrhu a v rozsahu uplatnených námietok preskúmal súlad napadnutého ustanovenia s čl. 1 ods. 1, čl. 46 ods. 1 v spojení s čl. 13 ods. 4 a čl. 47 ods. 3 ústavy a čl. 6 ods. 1 dohovoru.

V.A Znenie a kontext napadnutého ustanovenia

Položka 13 písm. b) sadzobníka súdnych poplatkov, ktorej protiústavnosť navrhovateľ navrhuje vysloviť, znie:

„Za konanie súdu o námietkach proti exekúcii vykonávanej podľa zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 233/1995 Z. z. o súdnych exekútoroch a exekučnej činnosti (Exekučný poriadok) a o zmene a doplnení ďalších zákonov 6 % z vymáhaného nároku, najmenej 66 eur, najviac 16 596,50 eura.“

Uvedený poplatok sa stal po prvýkrát súčasťou Sadzobníka súdnych poplatkov na základe novelizácie uskutočnenej zákonom č. 457/2000 Z. z. (porov. parlamentná tlač č. 795 a č. 849, Národná rada Slovenskej republiky, 2. volebné obdobie, 1998 – 2002) s účinnosťou od 1. januára 2001, a to ako jeho položka 13 písm. f), pričom jeho výška bola ustanovená na 5 % z vymáhaného nároku, najmenej 500 Sk, najviac 200 000 Sk. K zvýšeniu predmetnej sadzby na súčasnú úroveň 6 % z vymáhaného nároku, ako aj dolnej hranice jeho výšky na 2 000 Sk došlo s účinnosťou od 1. januára 2006 na základe zákona č. 621/2005 Z. z. (porov. parlamentná tlač č. 1345, Národná rada Slovenskej republiky, 3. volebné obdobie, 2002 – 2006), ktorý novým spôsobom vymedzil položku 13 sadzobníka v súvislosti s obmedzením možnosti súdneho výkonu rozhodnutia v dôsledku zákona č. 341/2005 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 99/1963 Zb. Občiansky súdny poriadok v znení neskorších predpisov a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Predmetný poplatok bol pôvodne označený ako položka 13 písm. c), od nadobudnutia účinnosti zmeny zákona o súdnych poplatkoch 1. augusta 2007 uskutočnenej zákonom č. 24/2007 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 530/2003 Z. z. o obchodnom registri a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, sa táto položka označuje ako písm. b). Posledná zmena, ktorá sa dotkla vymedzenia predmetnej položky, bola uskutočnená zákonom č. 465/2008 Z. z., ktorým sa menia a dopĺňajú zákony v pôsobnosti Ministerstva financií Slovenskej republiky v súvislosti so zavedením meny euro v Slovenskej republike v znení neskorších predpisov. Na jej základe bola hranica najnižšej i najvyššej výšky poplatku vymedzená v novej mene spôsobom, ako je uvedené v citácii napadnutej položky.

Hoci sa navrhovateľ domáha vyslovenia nesúladu len v prípade napadnutej položky, jej ústavnoprávne posúdenie musí reflektovať právnu úpravu ňou ustanoveného poplatku ako celku vrátane ďalších relevantných ustanovení, ktoré túto povinnosť konkretizujú. Ústavný súd

v tejto súvislosti pripomína, že samotná položka vymedzuje len objekt a sadzbu poplatku za konanie o námietkach proti exekúcii. Jeho objektom je súdne konanie o námietkach proti exekúcii podľa § 50 Exekučného poriadku, sadzba je určená na 6 % za súčasného ustanovenia minimálnej a maximálnej výšky poplatku, ktorý dopĺňa § 6 ods. 2 zákona o súdnych poplatkoch. Pokiaľ ide o ostatné náležitosti, zákon o súdnych poplatkoch výslovne neustanovuje poplatníka tohto konkrétneho poplatku, a rovnako tak neustanovuje všeobecné pravidlo, na základe ktorého by ho bolo možné určiť. Základ poplatku sa určí podľa § 7 zákona o súdnych poplatkoch. Na predmetný súdny poplatok sa vzťahuje § 5 ods. 1 písm. h) zákona o súdnych poplatkoch, podľa ktorého v prípadoch, na ktoré sa nevzťahuje písm. a) až písm. g), vzniká poplatková povinnosť nadobudnutím právoplatnosti rozhodnutia súdu, ktorým sa povinnosť zaplatiť poplatok uložila v súvislosti s rozhodnutím vo veci samej. Poplatok je v zmysle § 8 ods. 4 zákona o súdnych poplatkoch splatný do troch dní po nadobudnutí právoplatnosti rozhodnutia, ktorým sa uložila povinnosť zaplatiť poplatok alebo ktorým sa schválil zmier.

V.B

Predmet a východiská ústavnoprávneho prieskumu

Je namieste zhrnúť, že navrhovateľ navrhuje vysloviť nesúlad napadnutej položky pre neurčitosť vymedzeného súdneho poplatku, pretože zákon neustanovuje, kto je jeho poplatníkom. Ďalej namieta neprípustné obmedzenie práva povinného na prístup k súdu, keďže podanie námietok proti exekúcii je jeho prvou možnosťou vyjadriť sa k samotnému návrhu na jej začatie. Domnieva sa, že neexistuje rozumný dôvod na jeho ustanovenie v danej výške, pokiaľ iný súvisiaci poplatok, konkrétne poplatok zo žiadosti o udelenie poverenia súdnemu exekútorovi, je ustanovený pevnou sadzbou („len“) 16,50 € a s návrhom na zastavenie exekučného konania dokonca žiadna poplatková povinnosť spojená nie je.

Ústavný súd vo všeobecnosti konštatuje, že dane a poplatky majúce charakter verejnoprávnej povinnosti peňažnej platby štátu (daňová a poplatková povinnosť) predstavujú ústavne aprobované obmedzenie práva vlastníť majetok. Rozlišovanie daní a poplatkov má v našom práve dlhodobú tradíciu a vychádza z neho i platný čl. 59 ústavy. V oboch prípadoch platí, že prostredníctvom týchto povinností sú zabezpečované príjmy štátneho rozpočtu, ktoré sú nevyhnutným predpokladom na to, aby štát mohol efektívnym spôsobom plniť svoje úlohy. Základný pojmový rozdiel medzi nimi spočíva v tom, že kým zmyslom daní je zhromažďovanie finančných prostriedkov na zabezpečovanie rôznych typov verejných statkov bez toho, aby mu zodpovedalo ekvivalentné protiplnenie, v prípade poplatkov je peňažná platba chápaná ako istý ekvivalent činnosti orgánu štátu alebo iného verejnoprávneho subjektu. Uvedené rozlíšenie však nemení nič na tom, že vo vzťahu k ustanoveniu daní, poplatkov, odvodov či iných obdobných povinností sa uplatnia v zásade rovnaké ústavnoprávne požiadavky.

K ustanoveniu daní a poplatkov môže v zmysle čl. 59 ústavy dôjsť len zákonom alebo na základe zákona. Len zákon môže vymedziť konkrétne náležitosti predmetného právneho vzťahu, v rámci ktorého vzniká na strane štátu právny nárok na daň či poplatok a na strane jednotlivca určitá tomu zodpovedajúca povinnosť. V tejto súvislosti pritom nemožno opomenúť, že zákonodarca má široké uváženie v tom, akým spôsobom tieto povinnosti vymedzí, či už ide napr. o určenie predmetu, výšky či poplatníka dane alebo poplatku. Samotný

už uvedený základný účel daňovej či poplatkovej povinnosti ho v tomto smere žiadnym spôsobom neobmedzuje.

Jeho úvaha ale nemôže byť bezhraničná, pričom jej medze možno vyvodit' z niektorých ústavných noriem, ktoré musia byť rešpektované i v oblasti daní a poplatkov. Zo zásady právneho štátu, ktorej normatívne vyjadrenie je obsiahnuté v čl. 1 ods. 1 ústavy, vyplýva požiadavka, aby bola daňová či poplatková povinnosť vymedzená jasne a určito (I. ÚS 464/2010, bod 32; porovnaj tiež PL. ÚS 19/09, bod 79). Pri ich ustanovení musí byť tiež rešpektovaný ústavný princíp rovnosti, čo znamená jednak vylúčenie svojvôle pri odlišovaní subjektov a práv a jednak zákaz diskriminácie v zmysle čl. 12 ústavy. Okrem iného by tak vo všeobecnosti mali tieto povinnosti dopadať rovnomerne na všetky skupiny obyvateľstva. V neposlednom rade nesmie mať daňová alebo poplatková povinnosť na poplatníka taký „deštruktívny“ účinok, ktorý by fakticky vylúčil alebo zruinoval jeho majetkovú podstatu.

V prípade súdnych poplatkov je vedľa uvedených všeobecných východísk nutné zdôrazniť i niektoré špecifiká, ktoré majú relevanciu na posúdenie napadnutého ustanovenia a premietajú sa tak do zvolenej metodiky ústavnoprávneho prieskumu. Už bolo uvedené, že definičným znakom poplatku je určité protiplnenie, ktoré v prípade súdnych poplatkov predstavuje buď jednotlivý úkon, alebo konanie súdov (§ 1 zákona o súdnych poplatkoch). Tým však nie je dotknuté len vlastnícke právo poplatníka, k čomu dochádza z povahy veci pri akejkoľvek dani alebo poplatku, ale i jeho právo na súdnu ochranu. Podmienenie súdneho konania zaplatením poplatku totiž vždy predstavuje obmedzenie prístupu k súdu, čo platí i pre jeho dodatočné vymeranie. V tomto prípade síce nezaplatenie súdneho poplatku nebráni meritórnemu preskúmaniu návrhu, samotný vznik poplatkovej povinnosti sa však významným spôsobom premieta do úvahy jednotlivca, či má uskutočniť určitý procesný úkon. Zároveň má priame dopady na jeho majetok.

Uloženie poplatkovej povinnosti v občianskoprávných veciach nemožno samo osebe považovať za rozporné s právom na prístup k súdu v zmysle čl. 46 ods. 1 ústavy alebo čl. 6 ods. 1 dohovoru (napr. I. ÚS 176/03, I. ÚS 45/09, I. ÚS 464/2010, porovnaj tiež napr. rozsudok ESĽP Tolstoy-Miloslavsky proti Spojenému kráľovstvu, § 61 a nasl., rozsudok ESĽP z 19. júna 2001 vo veci sťažnosti č. 28249/95 – Kreuz proti Poľsku, § 54). Skutočnosť, že realizácia tohto základného práva môže podliehať obmedzeniam, vyplýva už z jeho povahy. Jeho realizácia totiž vyžaduje vytvorenie účinného systému súdnej ochrany práv jednotlivca zo strany štátu, ktorého schopnosť plniť svoju funkciu bude vždy prinajmenšom fakticky limitovaná. Ani jedno z uvedených ustanovení navyše nezaručuje právo na bezplatné súdne konanie (PL. ÚS 38/99).

V tomto smere predstavujú súdne poplatky všeobecne akceptovateľný zásah, pričom z hľadiska naplňovania uvedenej funkcie štátu sledujú spravidla dva základné, hoci nie výlučné ciele. Prvý je fiškálny a jeho podstatou je aspoň čiastočná náhrada výdavkov, ktoré na strane štátu v súvislosti s konkrétnym súdnym konaním vznikli. Tým druhým je zamedzenie preťaženia súdov v dôsledku podávania zjavne neúspešných žalôb a z toho plynúcich negatívnych dôsledkov pre účastníkov súdnych konaní (porov. rozsudok ESĽP z 12. júla 2007 vo veci sťažnosti č. 68490/01 – Stankov proti Bulharsku, § 57). Aby však konkrétna poplatková povinnosť obstála ako prípustný zásah do základného práva na súdnu ochranu, musí nielen sledovať legitímny cieľ, ale tiež rešpektovať ústavou predpokladané medze vyplývajúce z princípu proporcionality. Konkrétne opatrenie obmedzujúce právo jednotlivca na prístup k súdu musí byť primerané svojmu účelu (mutatis mutandis PL. ÚS 56/07, porovnaj ďalej napr. rozsudky ESĽP Tolstoy-Miloslavsky proti Spojenému kráľovstvu, § 59, Kreuz proti Poľsku, § 66; rozsudok ESĽP z 10. januára 2006 vo veci sťažnosti č. 48140/99 – Teltronic-CATV proti

Poľsku, § 63). V tejto súvislosti treba pripomenúť, že Európsky súd pre ľudské práva podrobuje obmedzenia práva na prístup k súdu sledujúce len fiškálny účel a nemajúce vzťah k predmetu súdneho konania alebo šanci účastníka na úspech mimoriadne prísneho hodnoteniu z hľadiska záujmov spravodlivosti (napr. rozsudok z 26. júla 2005 vo veci sťažnosti č. 39199/98 – Podbielski a PPU Polpure proti Poľsku, § 65).

Medzi materiálne obmedzenia vo vzťahu k súdnym poplatkom treba v súlade s čl. 13 ods. 4 ústavy považovať i povinnosť dbať na ich podstatu a zmysel. Aplikované obmedzenia nesmú jednotlivcovi zužovať prístup k súdu takým spôsobom alebo v takej miere, že bude narušená samotná podstata tohto základného práva (PL. ÚS 56/07, rozsudok ESLP vo veci Tolstoy-Miloslavsky proti Spojenému kráľovstvu, § 59).

V.C

Posúdenie súladu napadnutého ustanovenia s čl. 1 ods. 1 ústavy

Ústavný súd dospel k záveru, že zákonodarca pri ustanovení poplatku za konanie o námietkach proti exekúcii neustanovil dostatočne určito všetky jeho prvky. Zákon o súdnych poplatkoch totiž v prípade povinnosti zaplatiť tento poplatok neurčuje jej subjekt (t. j. adresáta predmetnej právnej normy), teda osobu poplatníka. Jeho osobu pritom nemožno jednoznačne vyvodiť ani žiadnou z prípustných výkladových metód vrátane metódy teleologického výkladu, ktorá by vychádzala z účelu napadnutého právneho predpisu.

Určenie osoby poplatníka je nevyhnutnou náležitosťou ustanovenia poplatkovej povinnosti, čo je dané už tým, že v opačnom prípade by ju nemal kto splniť. Je nepochybné, že účelom predmetného súdneho poplatku bolo zamedziť podávaniu neodôvodnených námietok proti exekúcii. Z tejto skutočnosti však ešte nemožno vyvodzovať záver o tom, že poplatníkom je povinný, ktorý námietky podáva. Použitie § 2 ods. 1 písm. a) zákona o súdnych poplatkoch totiž vylučuje jeho vlastné znenie, podľa ktorého je poplatníkom navrhovateľ poplatkového úkonu v prípade, ak je podľa sadzobníka ustanovený poplatok z návrhu (III. ÚS 201/2010). Takýto charakter by síce bolo možné priznať samotným námietkam, napadnuté ustanovenie však výslovne ustanovuje, že ide o poplatok za konanie, a teda nie za úkon, na základe ktorého sa toto konanie začína. V tejto súvislosti je potrebné zdôrazniť, že zákon o súdnych poplatkoch vo svojom § 1 ods. 1 zásadne rozlišuje medzi poplatkami za konanie ako celok a poplatkami len za určitý úkon, a toto delenie sa premieta do celej sústavy ním ustanovenej štruktúry súdnych poplatkov. Neexistuje pritom žiaden zrozumiteľný dôvod, pre ktorý by zákonodarca vymedzil predmetný poplatok týmto spôsobom, pokiaľ by sledoval úmysel uložiť jeho zaplatenie vždy podávateľovi námietok.

Vzhlľadom na to, že v danom prípade niet pochybností o tom, že ide o poplatok za konanie, je potrebné nevymedzenie subjektu poplatkovej povinnosti charakterizovať ako medzeru v zákone z nedostatku právnej regulácie. Ústavný súd podotýka, že o medzere v zákone ide vtedy, ak zákon neobsahuje úpravu, ktorú by na základe účelu normy, v súlade s východiskovými cieľmi zákonodarcu alebo v zmysle všeobecnej súvislosti zákona mal zahŕňať. Jej vznik v tomto prípade zrejme súvisí so snahou zákonodarcu zjednodušiť procesnú obranu povinného v exekučnom konaní, resp. konaní o výkon rozhodnutia. Ten sa totiž pôvodne mohol proti exekúcii brániť podaním žaloby. Od tejto možnosti ale zákonodarca následne upustil a upravil právo povinného brániť sa proti konaniu vznesením námietok proti exekúcii priamo v exekučnom konaní.

Výkladu, ku ktorému sa vo svojich vyjadreniach priklonili ostatní účastníci konania, a to vychádzajúc z účelu predmetného poplatku, bráni predovšetkým skutočnosť, že tento účel možno dosiahnuť i pri odlišnom vymedzení osoby poplatníka. Nepochybne by to tak bolo napr. v prípade, ak by bol poplatníkom ten účastník, ktorý v konaní o námietkach nemal úspech. Pokiaľ by totiž zákonodarca vymedzil predmetný poplatok tým spôsobom, že k jeho plateniu dochádza až po rozhodnutí o týchto námietkach, a jeho účelom malo byť predovšetkým premietnutie sa do úvahy povinného, či námietky (po zvážení svojich šancí na úspech) podá alebo nie, potom je opodstatnené, aby namiesto povinného, ktorý bol so svojimi námietkami úspešný, tento poplatok platil navrhovateľ exekúcie. Tým by bol nakoniec naplnený i účel poplatku spočívajúci v náhrade výdavkov štátu. Je teda zrejmé, že napadnutá právna úprava môže byť doplnená viacerými spôsobmi bez toho, aby tým bol znemožnený ňou sledovaný účel. Nejde pritom o triviálnu situáciu, keď by absenciu slovného vyjadrenia adresáta v určitom ustanovení bolo možné nahradiť bez akýchkoľvek pochybností systematickým výkladom, teda jeho vyvodením z iného súvisiaceho ustanovenia, ako vo svojom vyjadrení poukazom na niektoré iné ustanovenia naznačovala národná rada.

Požiadavka určitosti má v prípade ukladania daní a poplatkov zásadný význam. Ich ustanovením totiž dochádza vždy prinajmenšom k zásahu do vlastníckeho práva poplatníka, a to na účel zabezpečenia príjmov štátneho rozpočtu, ktorý je natoľko všeobecný, že je ním možné odôvodniť povinnosť platiť daň či poplatok u rôznych subjektov a v rôznych výškach. Práve z dôvodu, že ich náležitosti nemožno vyvodiť, ale len určiť, je len ťažko predstaviteľné, aby o nich rozhodoval správny orgán alebo súd. Musel by totiž rozhodovať na základe uváženia, ktorého hlavným kritériom by bola účelnosť z hľadiska vlastných preferencií. Takýto druh rozhodovania pritom nielenže nenáleží súdom vo všeobecnosti, ale v prípade predmetnej matérie ho výslovne vylučuje aj čl. 59 ods. 2 ústavy, podľa ktorého je národná rada jediným orgánom oprávneným originárne ustanoviť zákonom dane a poplatky. Len prostredníctvom jej rozhodnutia tak môže byť legitimovaná určitá daňová alebo poplatková povinnosť, pričom táto požiadavka sa vzťahuje i na všetky jej jednotlivé prvky, určenie poplatníka nevynímajúc. Zákon zároveň poskytuje ochranu dotknutému jednotlivcovi, pretože ten môže na jeho základe tento zásah predvídať a súčasne sa môže domáhať ochrany v prípade, ak by jemu ustanovená povinnosť bola v rozpore so zákonom.

Uvedené neznamená, že by bolo v prípade súdnych poplatkov vylúčené akékoľvek uváženie. Jeho medze, ktorými treba rozumieť predovšetkým účel a rozhodujúce kritéria na jeho uplatnenie, však musia byť dostatočne určité, aby vylúčili svojvôľu, a prostredníctvom odôvodnenia umožňovali jeho kontrolu. Ako príklad je možné uviesť posúdenie otázky, či sú v konkrétnom prípade dané podmienky na úplné alebo čiastočné oslobodenie účastníka konania od súdnych poplatkov so zreteľom na jeho pomery. V takomto prípade je uváženie sudcu plne opodstatnené. Nejde totiž viac o nahrádzanie národnej rady pri vlastnom rozhodnutí o účelnosti ustanovenia poplatku niektorému z účastníkov, ale o hľadanie spravodlivej rovnováhy, aby daná poplatková povinnosť neznamenala vylúčenie možnosti účastníka konania účinne brániť svoje práva. Z porovnateľných dôvodov, teda so zreteľom na nevyhnutnosť vyvažovania proti sebe stojacích záujmov účastníkov možno považovať za ústavne akceptovateľnú právomoc súdu rozhodnúť podľa § 2 ods. 1 písm. c) zákona o súdnych poplatkoch o tom, či poplatok za vyporiadanie bezpodielového spoluvlastníctva manželov zaplatia obaja účastníci alebo len jeden z nich.

Absencia zákonného vymedzenia poplatníka viedla súdy k vlastnému vysporiadaniu sa s otázkou, proti komu vlastne poplatková povinnosť smeruje, pričom aj účastníci konania

vo svojich vyjadreniach stručne konštatovali existenciu ustáleného prístupu súdov, podľa ktorého je v prípade podania námietok proti exekúcii poplatníkom povinný. Ústavný súd však zastáva názor, že predmetnú medzeru v zákone nemožno odstrániť tým, že sa súdna judikatúra prikloní k jednej z viacerých možností, ktoré so zreteľom na jeho účel prichádzajú do úvahy. Z pohľadu povinného v exekučnom konaní by totiž nedošlo k ustanoveniu jeho poplatkovej povinnosti zákonom alebo na základe zákona, ale naopak, mimo (hoci neúplný) zákonný rámec [porovnaj PL. ÚS 19/09, bod 69 ods. 3], ktorý o osobe poplatníka mlčí. Takéto ustanovenie právnej povinnosti by bolo v rozpore s čl. 59 ods. 2 ústavy, a tým i s čl. 20 ods. 1 ústavy.

Právna úprava, ktorá ustanoví poplatkovú povinnosť bez toho, aby určila, kto je jej adresátom, nemá žiadne rozumné opodstatnenie a svojou existenciou naopak vytvára priestor na postup štátnych orgánov vybočujúci z medzí zákona. V prípade predmetnej poplatkovej povinnosti sa tento nedostatok premieta i do pretrvávajúcich výkladových problémov, ktoré neumožňujú prijať záver o existencii jednotného súdneho výkladu napadnutej položky. Ústavný súd v tejto súvislosti vychádza z vlastných poznatkov o rozhodovacej praxi súdov, ktoré získal nielen z vlastnej rozhodovacej činnosti (napr. III. ÚS 1/04, IV. ÚS 341/04, I. ÚS 357/08, II. ÚS 370/09), ale i zoznámením sa s približne 50 rozhodnutiami okresných súdov a krajských súdov vydanými v období od októbra 2011 do marca 2012, ktoré sú verejne prístupné na webových stránkach ministerstva <<http://www.justice.gov.sk/Stranky/Sudne-rozhodnutia/Sudne-rozhodnutia.aspx>>.

Ich vyhodnotenie má len orientačný charakter, pretože ich výber bol obmedzený na vyhl'adané sprístupnené rozhodnutia, ktorými bolo buď priamo rozhodované o povinnosti uhradiť tento poplatok alebo ktorých predmet s touto povinnosťou úzko súvisel (napr. uznesenia, ktorými bolo zastavené konanie o námietkach proti exekúcii v dôsledku nezaplatenia poplatku), a teda nebol vytvorený na základe žiadnej inej (a reprezentatívnejšej) metodiky výberu. Z ich obsahu je však zrejmé, že i po uplynutí viac než desiatich rokov od zavedenia tohto poplatku existuje v judikatúre súdov odlišný výklad, pokiaľ ide o samotnú povahu poplatku, teda či ide o poplatok za podanie námietok alebo za konanie o nich. Prevažná väčšina rozhodnutí vychádzala z predpokladu, že poplatníkom je vždy povinný, z čoho niektorí sudcovia vyvodili záver o vzniku poplatkovej povinnosti podľa § 5 ods. 1 písm. a) zákona o súdnych poplatkoch už podaním návrhu (napr. uznesenie Krajského súdu v Banskej Bystrici sp. zn. 1 CoE 544/2011 z 31. októbra 2011, uznesenie Krajského súdu v Košiciach sp. zn. 7 CoE 21/2012 zo 14. marca 2012, uznesenie Okresného súdu Trnava sp. zn. 22 Er 134/2010 z 29. októbra 2011, uznesenie Okresného súdu Liptovský Mikuláš sp. zn. 7 Er 1464/2011 zo 7. februára 2012, v prípade uznesenia Okresného súdu Banská Bystrica sp. zn. 3 Er 53/2009 z 15. novembra 2011 bol povinný vyzvaný na zaplatenie súdneho poplatku po podaní námietok, keďže však tento poplatok nezaplatil, bola mu predmetná povinnosť uložená dodatočne po rozhodnutí vo veci samej), čím tento poplatok fakticky interpretovali ako poplatok za tento úkon. Iné sudy, naopak, vychádzali dôsledne z toho, že ide o poplatok za konanie, a vznik poplatkovej povinnosti spájali s rozhodnutím súdu v zmysle § 5 ods. 1 písm. h) zákona o súdnych poplatkoch. Za poplatníka pritom v podstate vždy určili povinného, a to bez ohľadu na to, či bol so svojimi námietkami úspešný alebo nie (napr. uznesenie Krajského súdu v Trenčíne sp. zn. 16 CoE 225/2011 z 25. októbra 2011, uznesenie Krajského súdu v Košiciach sp. zn. 8 CoE 55/2011 z 29. februára 2012, uznesenie Okresného súdu Bratislava I sp. zn. 4 Er 1656/2010 z 12. decembra 2011, uznesením Okresného súdu Žilina sp. zn. 20 Er 3843/2010 zo 7. novembra 2011 bola táto povinnosť s poukazom na účel poplatku uložená oprávnenému). Táto ambivalentnosť súdnej praxe svedčí o tom, že zodpovedanie

otázky, aký účel sledoval zákonodarca zavedením tohto súdneho poplatku práve týmto spôsobom, zďaleka nie je jednoduché či bezproblémové. Vo svojich dôsledkoch sa ale prenáša na fyzické osoby a právnické osoby v podobe rozdielneho zaobchádzania, keď v závislosti na prístupe jednotlivých súdov musia niektorí povinní zaplatiť poplatok po podaní návrhu, pričom jeho nezaplatenie má (po neúspešnej výzve) za následok zastavenie konania, a niektorí až po rozhodnutí o námietkach, a to pod hrozbou vymáhania bez ohľadu na to, či k začatiu konania o nich nedošlo len v dôsledku pochybenia povinného (napr. ak jeho podanie bolo vlastne návrhom na zastavenie konania alebo len vyjadrením k zaslanému upovedomeniu o začatí exekúcie).

Všetky tieto skutočnosti tak odôvodňujú záver, že položka 13 písm. b) Sadzobníka súdnych poplatkov nespĺňa ústavou ustanovené požiadavky určitosti a predvídateľnosti, ktoré sú nevyhnutným predpokladom uloženia poplatkovej povinnosti, pričom tieto nedostatky nemožno so zreteľom na čl. 59 ods. 2 ústavy odstrániť ani ustálenou súdnou praxou. Napadnutá položka preto podľa ústavného súdu nie je v súlade s čl. 1 ods. 1 ústavy.

V.D

Posúdenie súladu napadnutého ustanovenia s čl. 46 ods. 1 v spojení s čl. 13 ods. 4 ústavy a čl. 6 ods. 1 dohovoru

Uvedený záver o neurčitosti napadnutej položky sa premieta i do rozsahu, v akom mohol ústavný súd preskúmať jej ústavnosť z hľadiska ďalších krajským súdom uplatnených námietok. Tie vychádzali z predpokladu, že poplatníkom predmetného poplatku je vždy povinný, ktorý však nemá oporu v zákonnej úprave a nemožno ho považovať za súčasť preskúmvanej právnej normy. Napriek tomu nestráca ich prieskum opodstatnenie, pokiaľ sa týka širšej otázky, či konanie o námietkach proti exekúcii vôbec (a prípadne za akých podmienok) môže byť predmetom súdneho poplatku, a to so zreteľom na to, že sa podstatným spôsobom dotýka práva povinného na súdnu ochranu. Práve v tejto súvislosti nakoniec namieta nesúlad napadnutej položky s čl. 46 ods. 1 ústavy i navrhovateľ.

Ústavný súd v minulosti opakovane uviedol, že nútený výkon súdnych a iných rozhodnutí vrátane súdnej exekúcie podľa Exekučného poriadku je súčasťou základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru (PL. ÚS 21/00, I. ÚS 5/00, PL. ÚS 56/07). Obsahom týchto ustanovení je povinnosť štátu, aby v rámci súdnej alebo inej právnej ochrany umožnil účinný spôsob výkonu súdnych rozhodnutí a súčasne zabezpečil, že v príslušnom type konania budú ústavou zaručené práva jeho účastníkov. Samotné exekučné konanie (a náklady s ním spojené) nemožno ponímať vo vzťahu k povinnému ako sankciu, ktorú musí strpieť bez ohľadu na to, či pred jeho začatím splnil svoj záväzok alebo nie. Jeho priebeh nemôže byť založený na existencii nevyvrátiteľnej domnienky trvania práva, v prospech ktorého svedčí príslušný exekučný titul. Naopak, povinný musí mať vždy účinnú možnosť preukázať, že splnil svoj záväzok ešte predtým, než došlo k jeho začatiu. Jedným z jeho procesných práv preto vždy musí byť právo vyjadriť sa k návrhu na vykonanie exekúcie, ako aj predkladať dôkazy v prospech svojich tvrdení. Len v takomto prípade môže toto konanie obstať z hľadiska uvedených ústavných ustanovení.

Konanie o námietkach proti exekúcii podľa § 50 Exekučného poriadku je integrálnou súčasťou exekučného konania a z hľadiska ústavných záruk procesných práv účastníkov konania ho nemožno posudzovať izolovane. Až prostredníctvom námietok sa môže povinný prvýkrát vyjadriť k návrhu na vykonanie exekúcie a procesne relevantným spôsobom

spochybníť jeho dôvodnosť. Po vzniku exekučného titulu totiž, ako to predvída ods. 1 uvedeného ustanovenia, mohli nastať okolnosti, ktoré buď spôsobili zánik vymáhaného nároku (typicky napríklad zaplatenie dlhu), alebo bránia jeho vymáhateľnosti, prípadne sú dané iné dôvody, pre ktoré je exekúcia neprípustná. Vyhovenie námietkam v zmysle § 50 ods. 5 prvej vety Exekučného poriadku je navyše obligatórnym dôvodom zastavenia exekučného konania.

Ustanovenie čl. 59 ods. 2 v spojení s čl. 46 ods. 1 ústavy a čl. 6 ods. 1 dohovoru nevylučuje, aby predmetom poplatkovej povinnosti bol určitý úkon účastníka súdneho konania, alebo dokonca len časť súdneho konania. V prípade konania o námietkach proti exekúcii je však nevyhnutné reflektovať jeho súvislosť s exekučným konaním ako celkom a s možnosťou jeho účastníkov uplatňovať v jeho rámci svoje ústavou garantované práva. Odhliadnuc od fiškálneho účelu tohto poplatku, ktorý je prítomný vždy, je možné identifikovať jeho regulačnú funkciu, ktorá má obmedziť bezdôvodné uplatňovanie námietok, a tým zvýšiť efektívnosť exekučného konania, pokiaľ ide o jeho dĺžku. Vo všeobecnosti je pritom nepochybne možné označiť za legitímne, ak sa výška poplatku za konanie či všeobecne trovy konania odvíjajú od jeho priebehu, teda i od toho, či boli v rámci neho uplatnené určité procesné prostriedky, ak je s nimi spojené začatie čiastkového konania pred súdom, ktoré by inak nebolo nevyhnutné. Na druhej strane však nemožno opomenúť, že námietky proti exekúcii sú jediným prostriedkom, ktorý má povinný na účel ochrany svojich práv v exekučnom konaní po podaní návrhu na vykonanie exekúcie, pokiaľ nastala jedna zo situácií uvedených v § 50 ods. 1 Exekučného poriadku. Inými slovami, sú jediným prostriedkom, ktorým je zabezpečované jeho právo vyjadriť sa k predmetu exekučného konania, teda konania, ktoré sám neinicioval a v ktorom je rozhodované o jeho právach a povinnostiach.

Ústavný súd zastáva názor, že na rozdiel od podania návrhu, ktorým sa začína určité súdne konanie, nemôže byť samotná možnosť účastníka vyjadriť sa k jeho predmetu podmienená zaplatením súdneho poplatku ani touto formou dodatočne sankcionovaná. Námietky proti exekúcii navyše predstavujú jediný procesne relevantný spôsob vyjadrenia sa k návrhu, na základe ktorého môže byť voči povinnému nariadená exekúcia, ktorá je z povahy veci zásahom do jeho základných práv a slobôd. Už táto skutočnosť vylučuje, aby bola poplatková povinnosť vždy spojená len s ich uplatnením, nemajúc väzbu na konanie ako celok (napríklad so zreteľom na úspech vo veci). Nie je pritom podstatné, či k naplneniu základného práva dochádza „iba“ formou vyjadrenia sa v určitom prebiehajúcom konaní alebo formou podania opravného prostriedku, na ktorý nadväzuje určité ucelené čiastkové súdne konanie, ako to je v danej veci. Z hľadiska práv dotknutého účastníka totiž medzi oboma formami nie je žiaden významný obsahový rozdiel.

Zákonodarca môže súdny poplatok stále širokým spôsobom ustanoviť tak, aby reflektoval skutočnosť, že v dôsledku námietok musí vo veci rozhodovať súd, a nie exekútor, tento poplatok ale nemôže mať fakticky povahu poplatku za vyjadrenie sa k veci v zmysle čl. 48 ods. 2 ústavy, pretože by zasahoval do samotnej podstaty týmto článkom zaručeného práva, aby sa každý vo svojej veci „mohol vyjadriť ku všetkým vykonávaným dôkazom“. Tým by sa dostal tiež do rozporu s čl. 13 ods. 4 ústavy, ktorý takto intenzívny zásah do základných práv vylučuje. Práve takýto účinok by mal tento poplatok i v prípade, že by bol ustanovený za konanie (a nie za úkon), pokiaľ by jeho výlučným poplatníkom bol práve podávateľ námietok.

Treba zdôrazniť, že napadnutá položka neustanovuje osobu poplatníka a jeho určenie tak fakticky ponecháva súdom, čo je, ako už bolo uvedené, v rozpore s čl. 1 ods. 1 ústavy. Svojou neurčitosťou ale vytvorila priestor na prevažujúcu prax súdov, ktoré napriek tomu, že sa rozchádzali v samotnom hodnotení povahy poplatku, teda či ide o poplatok za úkon alebo za

konanie, ustanovovali predmetnú poplatkovú povinnosť výlučne podávateľovi námietok. Vzhľadom na čl. 59 ods. 2 ústavy nemožno predmetný nedostatok právnej úpravy odstrániť ani formou ústavne konformného výkladu, pretože sudy by i tak museli na základe vlastnej úvahy o účelnosti ustanoviť pravidlo, podľa ktorého bude osoba poplatníka určená. K takémuto ustanoveniu je však oprávnený len zákonodarca.

Všetky tieto skutočnosti odôvodňujú záver, že napadnutá položka umožňuje neprípustným spôsobom obmedziť právo účastníka konania vyjadriť sa k prerokovanej veci, hoci je rozhodované o jeho právach a povinnostiach. Je preto v rozpore s čl. 46 ods. 1 v spojení s čl. 13 ods. 4 ústavy, ako aj s čl. 6 ods. 1 dohovoru.

V.E

Ďalšie námietky

Pokiaľ ide o posúdenie navrhovateľom namietaného nesúladu napadnutej položky z hľadiska výšky poplatku so zásadou rovnosti zbraní v zmysle čl. 47 ods. 3 ústavy, touto námietkou sa už ústavný súd nezaoberal. Výšku poplatku by totiž musel posudzovať s ohľadom na osobu jeho poplatníka, ktorú zákon neustanovuje. Priestor na vyjadrenie sa k tejto otázke ale nemôže vytvoriť ani poukaz na doterajšiu prevažujúcu súdnu prax. Tá síce za poplatníka považovala povinného, ako však už bolo uvedené, takýto stav taktiež nebol v súlade s ústavou. Keďže za týchto okolností sa stala uvedená námietka bezpredmetnou, ústavný súd rozhodol o tejto časti návrhu tak, že jej nevyhovel.

V.

Záver

Vychádzajúc zo všetkých uvedených dôvodov ústavný súd v závere konštatuje, že položka 13 písm. b) Sadzobníka súdnych poplatkov nie je v súlade s čl. 1 ods. 1, čl. 13 ods. 4 a čl. 46 ods. 1 ústavy a čl. 6 ods. 1 dohovoru. V zmysle čl. 125 ods. 3 ústavy a § 41a zákona o ústavnom súde tak toto ustanovenie stráca účinnosť dňom vyhlásenia tohto nálezu v Zbierke zákonov Slovenskej republiky (ďalej len „Zbierka zákonov“). Národná rada je povinná uviesť toto ustanovenie do súladu s ústavou, ústavnými zákonmi a medzinárodnými zmluvami vyhlásenými spôsobom ustanoveným zákonom. Ak tak neurobí, stratí toto ustanovenie platnosť po šiestich mesiacoch od vyhlásenia rozhodnutia.

Ústavný súd zdôrazňuje, že tento nález nezakladá nárok na vrátenie alebo náhradu zaplatených súdnych poplatkov podľa napadnutej položky. Všetky právoplatné rozhodnutia, ktorými bola predmetná poplatková povinnosť stanovená, zostávajú v zmysle § 41b ods. 2 zákona o ústavnom súde nedotknuté. Tým, samozrejme, nie je vylúčená možnosť domáhať sa ich zrušenia zákonom ustanovenými procesnými prostriedkami. Povinnosti zaplatiť tento poplatok, ktoré neboli splnené, však po vyhlásení tohto nálezu v Zbierke zákonov nemožno nútene vymáhať.

Podľa § 32 ods. 1 zákona o ústavnom súde sa k uzneseniu pripája odlišné stanovisko sudcu Milana Ľalíka (týkajúce sa odôvodnenia tohto rozhodnutia).

**Odlišné stanovisko sudcu Milana Čalíka
vo veci sp. zn. PL. ÚS 109/2011**

S výrokom nálezu v bode 1 a s jeho odôvodnením nesúhlasím, a to z nasledujúcich dôvodov:

1. Väčšina pléna dovolila všeobecnému súdu postupovať v exekučnom konaní veľmi formalisticky, keď aprobovala hľadať právo len cez priame a výslovné pokyny v zákonnom texte, a dokonca sama zisťovala a formulovala právo izolovane iba z doslovného znenia zákona bez toho, že by prihliadla na účel zákona, históriu jeho vzniku, logickú a systematickú súvislosť a pod., čo je v súčasnej dobe neudržateľným momentom používania práva.

2. Treba mať totiž na zreteli, že právna norma sa nie vždy musí kryť s tým, ako je vyjadrená v texte zákona, a to ani v takom prípade, keď sa text môže javiť ako jednoznačný a určitý. Ústavný súd dlhodobo zdôrazňuje význam teleologickej argumentácie a hľadania zmyslu a účelu zákona jeho interpretom cez rôzne výkladové východiská.

3. Preto aj v tejto súvislosti treba zobrať do úvahy účel právnej úpravy súdnych poplatkov, od ktorého sa odvíjajú spôsoby určenia jeho výšky a poplatníka v jednotlivých prípadoch. Všeobecne uznávaným účelom (funkciou) súdnych poplatkov je zabezpečiť sčasti náhradu nákladov, ktoré vznikajú štátu výkonom súdnictva (fiškálna funkcia), obmedzovať podávanie niektorých neuvážaných či svojvoľných (šikanózných) návrhov na začatie súdnych konaní (regulačná funkcia) a pôsobiť na to, aby povinní dobrovoľne plnili svoje povinnosti (motivačná funkcia).

4. Pri interpretácii právnych predpisov upravujúcich vyberanie súdnych poplatkov treba rešpektovať zmienený účel zákona, dbať na to, aby bola zachovaná primeraná rovnováha medzi uvedenými funkciami, aby vyberanie poplatkov nekladlo neprimerané prekážky prístupu na súd, nadmerne ich nezaťažovalo, nevedlo k prietahom a aby výška súdnych poplatkov bola rozumne odstupňovaná v závislosti na typovej zložitosti a závažnosti konania a úkonov, za ktoré sú poplatky vyberané.

5. Moja, od väčšiny pléna odlišná interpretácia nálezom dotknutých ustanovení zákona o súdnych poplatkoch vychádza z uvedených kritérií a možno ňou vyvodit', že

a) poplatky sa vyberajú za jednotlivé úkony alebo konanie súdov, ak sa vykonávajú na návrh (§ 1 ods. 1 zákona o súdnych poplatkoch),

b) úkony a konania, ktoré majú byť spoplatnené, predpokladajú ich výslovné uvedenie v sadzobníku, ktorý vytvoril štyri časti, z ktorých I. časť upravuje poplatky vyberané v občianskom súdnom konaní (pol. 1 až 18e), II. časť poplatky za úkony súdov (pol. 19 až 26), III. časť sa venuje poplatkom orgánov štátnej správy súdov a posledná IV. časť poplatkom za úkony prokuratúry,

c) sporná položka 13 písm. b) sadzobníka súdnych poplatkov je teda zahrnutá do prvej časti upravujúcej poplatky vyberané v občianskom súdnom konaní (tu exekučnom),

d) poplatníkom je navrhovateľ poplatkového úkonu, ak je podľa sadzobníka ustanovený poplatok z návrhu [§ 2 ods. 1 písm. a) zákona o súdnych poplatkoch].

6. Niet pochyb ani o tom, že námietky proti exekúcii (§ 50 Exekučného poriadku) sú procesnou obranou iba povinného (teda nie aj oprávneného) proti začatiu exekučného konania proti nemu; táto procesná legitímácia povinnému vzniká doručením upovedomenia o začatí exekúcie.

7. Včas podané a odôvodnené námietky proti exekúcii majú odkladný účinok a rozhoduje o nich exekučný súd tak, že buď ich zamietne, alebo im vyhovie a po právoplatnosti jeho rozhodnutia začatú exekúciu zastaví.

8. Za logickú a celkovej konštrukcii zákona o súdnych poplatkoch v spojení s Exekučným poriadkom zodpovedajúcu možno teda považovať úvahu, že

a) poplatníkom za podané námietky, ktorými sa iniciuje súdne konanie a rozhodovanie o nich, je len povinný,

b) položka 13 písm. b) sadzobníka svojou určitosťou nevykazuje ani nemôže vykazovať sama osobe ani v kontexte s inými ustanoveniami znaky protiústavnosti, lebo poplatková povinnosť vzniká vykonaním úkonu, ktorý podlieha poplatkovej povinnosti, a tým je podanie námietok, a je primerane odstupňovaná a

c) uloženie poplatkovej povinnosti v civilných (exekučných) veciach nemožno považovať apriori za rozporné s právom na prístup k súdu (porov. III. ÚS 209/05 či vec ESLP Kreuz v. Poľsko z 19. júna 2001 ap.).

9. Ochranou proti neprimeraným prekážkam v prístupe k súdu sú jednak zmienená výška percentnej sadzby a horný limit poplatku (16 596,50 €) a jednak možnosť oslobodenia od súdnych poplatkov.

10. Argument, že poplatok obmedzuje právo povinného vyjadriť sa po prvýkrát k doručenému upovedomeniu o začatí exekúcie, tiež neobstojí jednak pre možnosť oslobodenia od poplatku, jednak že takáto situácia nie je nijako výnimočná ani u iných typov konaní, napr. v prípade vydania rozhodnutí v tzv. skrátenom konaní a podania opravných prostriedkov proti nim, ktoré sú tiež spoplatnené (porov. § 172 a nasl. OSP a pol. 2 s poznámkou č. 5 sadzobníka) a doteraz prešli testom ústavnosti (pozri I. ÚS 54/97, I. ÚS 18/95 ap.), a jednak je eliminovaný aj inštitútom náhrady trov exekúcie.

11. Prednosťou tohto výkladu je najmä to, že súdne poplatky vôbec nezaťažovali súdy, nevedli k prietahom (predmetom námietok tak boli iba zákonom uznané skutočnosti hmotného a procesného práva, ktoré nastali až po vzniku exekučného titulu) a poplatky pôsobili aj na to, aby povinní dobrovoľne plnili svoje povinnosti, čím ich nepriamo nútili k splneniu vymáhanej platobnej povinnosti, ktorá je u nás stále na veľmi nízkej úrovni.

12. Rovnako situácia, že exekučné súdy predmetnú problematiku odlišne právne posudzovali, bez ďalšieho neznamená, že každú takú odlišnosť treba hneď riešiť v ústavnoprávnej rovine vyslovením protiústavnosti takto aplikovaného ustanovenia. Pripomínam, že na nápravu tohto nežiaduceho stavu pozná náš právny poriadok celý rad právnych prostriedkov a spôsobov na usmernenie judikatúry; týmto prostriedkom však zásadne nie je a nemôže byť návrh či ústavná sťažnosť na vyslovenie protiústavnosti dotknutého ustanovenia.

13. Z uvedených dôvodov som preto nenašiel žiadnu oporu pre záver väčšinového stanoviska, takže podľa môjho názoru nemalo byť návrhu krajského súdu vyhovie tak, ako to navrhovali aj ostatní účastníci konania.